

Aralık 2010 / Fiyatı 7 TL

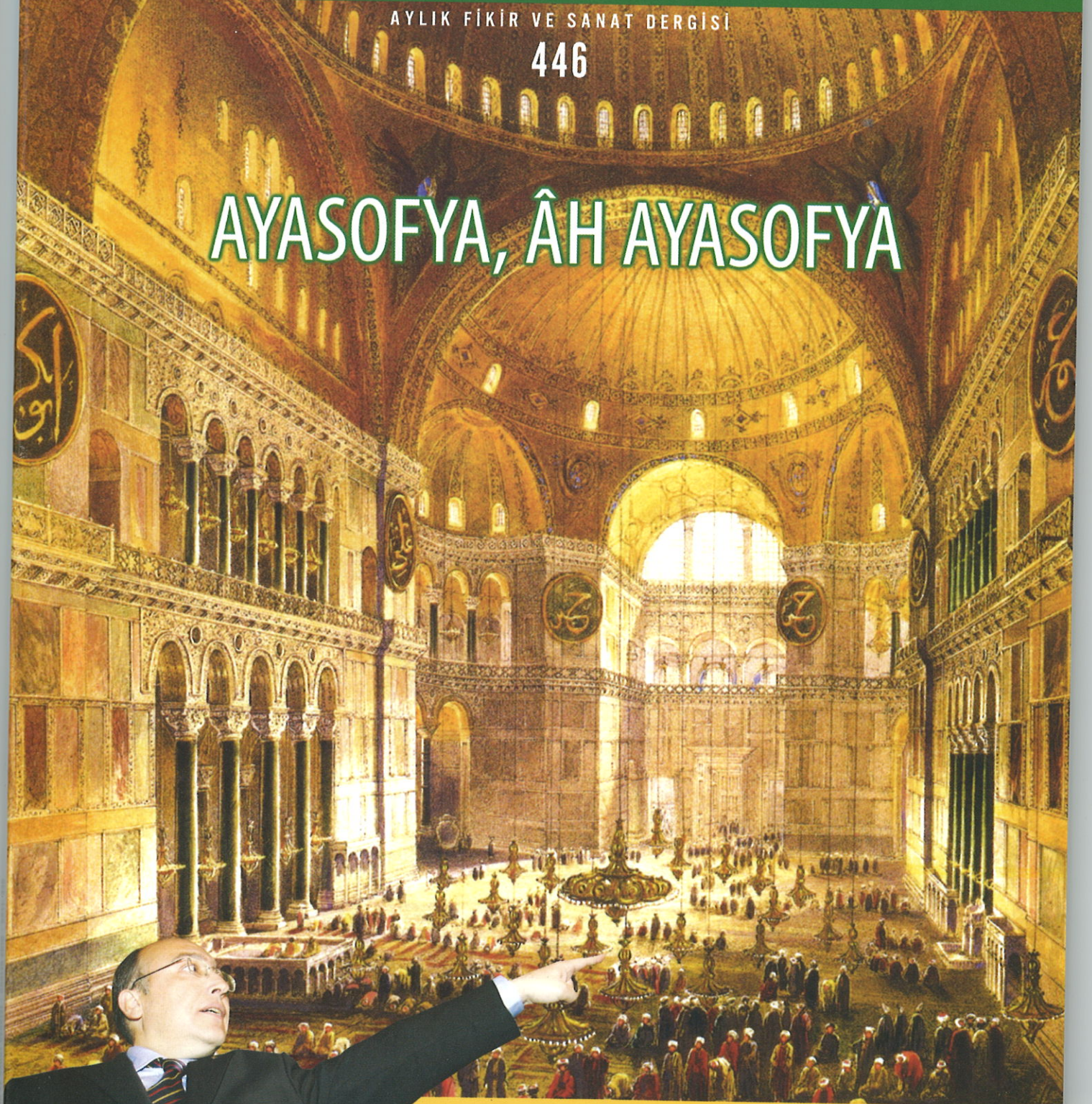


TÜRK EDEBİYATI

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

446

AYASOFYA, ÂH AYASOFYA



Ayasofya Müzesi Başkanı Doç. Dr. Halûk Dursun:

"AYASOFYA'DA ÜÇ AYRI MEDENİYET BİR ARADADIR"

"AYASOFYA'DA ÜÇ AYRI MEDENİYET BİR ARADADIR"



Konuşan: İlyas Dirin

AYASOFYA MÜZESİ BAŞKANI DOÇ. DR. HALÜK DURSUN İLE TARİHİ ESER OLARAK AYASOFYA'NIN ÖNEMİNİ VE BİLİNMEYEN YÖNLERİNİ KONUŞTUK.

Hocam, Ayasofya İstanbul'daki tarihî eserler arasında en çok gündeme gelen ve yine en çok ziyaretçi çeken mekânların başında geliyor. Ayasofya'yı diğer tarihî eserlerden ayrıcalıklı kılan vasıfları nelerdir?

Ayasofya'yı ayrıcalıklı kılan birçok yönünden bahsedebiliriz. Bunlardan ilki, tarihi açıdan eskiliğidir. Ayasofya 537'de açılmış. Bu kadar eski bir tarihî yapının, abidevi bir eser olarak bir başkentte devamlılık arz etmesi görülen bir durum değil. İkincisi, bu yapı, eskiliğiyle beraber mimari tasarım özellikleri, o döneme ait kubbe yükseltisi ve genel boyutları itibarıyla özel bir yere sahip. Üçüncüsü, bu kadar eski, bu ka-

dar devasa olup da içindeki tezyinatı bu kadar göz alıcı olan başka bir eser yok. Dördüncüsü, el değiştirdikten, başka bir medeniyetin, yeni bir dünya görüşünün denetimine geçtikten sonra başka bir ruhaniyet kazanarak, güzelliğine güzellik katılarak, eskilerin de korunarak günümüze ulaştırılması noktasında ayrıcalıklı olduğunu söyleyebiliriz. Yani Ayasofya'da Bizans'ın mozaikine Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin hat sanatı, Bizans sanatına Mimar Sinan'ın payandaları, oradaki vaftizhaneye Osmanlı türbeleri ilave olmuş. Bunlar Ayasofya'yı diğer dünya mimari mirasından farklı kılan belli başlı özelliklerdir. Bunların dışında Ayasofya kilise olarak yapılırken Hz. İsa öncesi pagan dönemi malzemesi kullanılmış. Kısaca üç ayrı inanç, üç ayrı medeniyetin toplanmış olduğu tek eser Ayasofya'dır. İşte bütün bunlar Ayasofya'yı çok sıra dışı bir konuma getiriyor.

► Ayasofya Müzesi Başkanı Halûk Dursun



Restorasyon çalışmalarında Türkiye sınıf geçti

✓ Ayasofya'nın tarihi öneminden biraz da günümüze gelmek istiyorum. 1992 yılından beri devam eden restorasyon çalışmaları uzun sürdüğü için bir taraftan eleştirilirken diğer taraftan ise dünyanın en prestijli restorasyon ödülllerinden biri olan Rotondi, bu yıl Ayasofya'ya verildi. Sürmekte olan restorasyon çalışmaları ve bu ödül hakkında bilgi verir misiniz?

Ayasofya dönem dönem büyük restorasyonlar geçirmiş bir eserdir. Bunlardan bir tanesi 1847-49 yıllarına ait. İkincisi ise 1894 depreminden sonra başlayıp II. Meşrutiyet'e kadar sürmüş olan bir büyük res-



torasyondur. Üçüncüsü de Ayasofya 1934 yılında müze olduktan sonra yapılan restorasyon çalışmaları... Şimdi 1990'larda başlanan restorasyon, Ayasofya'yı genel ve kaba inşaatıyla kapsayan bir restorasyon değil. Bu, çok ince bir mozaik restorasyonudur. Bu mozaik restorasyonunu yapacak uzman sayısı Türkiye'de çok az. Öncelikle mozaiklerin bulunduğu yerlere çıkıp inmek çok zordur. 55 metrelik bir bölüme iskele kurup çalışmak zorunda kalınıyor. Dolayısıyla 17 yıl kalan ve çok eleştirilen iskelenin bu kadar uzun süre kalması zorunlu idi. Fakat merkezî kubbedeki ince restorasyon çalışmaları bittiği için bu iskele de ortadan kalkmış oldu. Tabii Ayasofya gibi bir mekânda her zaman iskele olması gayet normal görülmeli. Olmaması anormaldir. Çünkü bu kadar yaşlı ve dış tesirlere açık olan bir binanın devamlı korunması ve kollanması şart. Ayasofya'da bundan sonra da iskele olacak. Ziyaretçilerimiz, herhangi bir zamanda Ayasofya'da görecekları iskeleleri yadırgamasınlar. Bununla birlikte Ayasofya'nın ana

kubbesinde kısa vadede iskele kurulmayacağını söyleyebilirim. Ziyaretçilerin öncelikle görmek istedikleri bölümlerden biri de Ayasofya'nın kubbesidir. Şu an iskele kaldırıldığı için kubbe tamamen görünebiliyor. Rotondi Ödülü'ne gelince... Bu önemli ödül bu yıl Ayasofya'ya verildi. Ayasofya yılın müzesi seçilirken, başkanı olarak da bana "Yılın Sanat Kurtarıcısı Ödülü" verildi. Orada bir Ayasofya sunumu yaptık. Ayasofya, uzun süren ve bir o kadar da külfetli olan restorasyondaki başarısı dolayısıyla bu ödüle layık görüldü. Bu, Ayasofya üzerinden İstanbul'un ve Türkiye'nin tanıtımına ciddi bir katkıdır. Bu ödül, aynı zamanda, restorasyon çalışmalarında Türkiye'nin sınıfı geçtiğine de bir işarettir. Ödülü, bu açıdan çok önemli buluyorum.

✓ *Bir de bu restorasyon çalışmaları esnasında Ayasofya'nın farklı yönlerinin de gün yüzüne çıktığını biliyoruz. Bunlar önem sırasına göre nelerdir?*

Yeni ortaya çıkanların başında mozaikler geliyor. Çünkü Fossati 1847'deki restorasyonda bazı moza-



► Halûk Dursun, İtalya'nın en prestijli ödülleri olan Rotondi Sanat Kurtarıcıları Ödülü töreninde

ikleri kapatmış. Bunlar Ayasofya'nın müze olmasıyla birlikte açılmaya başladı. Bu uzun süren kubbe restorasyonlarının son döneminde kubbe altında pantantif bölgesinde dört melekten iki tanesinin yüzünün kapakları açıldığı zaman yüzlerinin sağlam olduğu görüldü. Bunlardan bir tanesi, restorasyonu tamamlanarak açıldı. Yani Ayasofya'da ilk defa açılan bir büyük mozaik ortaya çıkmış oldu. Bu çok ilgi çekti. Bunun dışında figüratif olmayan, fakat restorasyonu bitmeyen bölümlerde de yeni mozaikler ortaya çıktı. Yalnız bu, Ayasofya'nın ilk ve tek melek sureti değil. Daha önce Ayasofya'da Ceb-rail başta olmak üzere başka melek mozaikleri vardı. Sözüne ettiğimiz mozaik, ilk defa gün yüzüne çıkarıldığı için ayrı bir önem arz ediyor. Bunlar cami olduktan sonra kapaklarla kapatılmış. Fossati restorasyon sırasında bunları fark edince kapatmış. Bunlar bilinen fakat erişilemeyen mozaiklerdi.

Ayasofya'da sebil geleneği yaşıyor

✓ Sözüne ettiğiniz bu çalışmalar, bildiğimiz kadarıyla Ayasofya'nın sadece fiziki yapısıyla sınırlı değil. Ayasofya, çevre düzenlemesi ve bahçeye gösterilen ihtimamla da ayrıca dikkat çekiyor.

Evet. Mesela Fetih yıldönümlerinde, kaçınıcı yılına gelindiyse o sayıda Ayasofya'nın bahçesine gül dikiliyor. Türbeler bölümünü ise sümbüllerle süslüyoruz. Çünkü burası Halvetiye'nin Sünbülü kolu-

nun önemli mekânlarından biridir. Yine özel olarak Osmanlı kültürü içerisinde çok büyük bir yeri olan sebilleri burada yaşıyoruz. Sebilleri açarak zaman zaman sebillerden fisebilillah ikramlarda bulunuyoruz. İstanbul'da böyle bir sebil yok. Tabii bunun Ayasofya'da bulunması çok anlamlı. Mevsimine göre, çeşitli şerbetler, salep, boza ve portakal suyu ziyaretçilere ikram ediliyor. Tam geleneklere uygun olarak sebilci, sebinin içinden ziyaretçilerimize ikramda bulunuyor. Bunu tabii her gün gerçekleştiriyoruz. Bu ikramlarımızı belli aralıklarla yapıyoruz. Hangi gün kime denk gelirse... İmkânımız olduğu günlerde yaptığımız bu sebil ikramlarından kimin kısmeti varsa nasipleniyor. Bu, özellikle de yabancı turistlerin ilgisini çekiyor ve çok hoşlarına gidiyor. Sebil, çıkış kapısının yakınında bulunuyor. Giriş çıkışlarda bu ikramı yapma imkânı buluyoruz. İkramlarımız hem Ayasofya'nın kendi sebil kültürünü yaşatmış, hem de bizim misafirperverliğimizi yansıtmış oluyor. Dünyanın hiçbir müzesinde böyle bir uygulama olmadığı için Ayasofya'nın ayrıcalıklı bir yönünü daha yansıtıyor. Bunların haricinde, Sıbyan Mektebi düne kadar lojman olarak kullanılırken şimdi orada ilköğretim öğrencilerine okullardan gelen taleplere göre müzecilik anlatıyoruz. Böylece bu Sıbyan Mektebi'ne aslı fonksiyonunu kazandırmış oluyoruz.

✓ Bu arada yıllardır kapalı olan hanedan türbelerini de açtınız.

Türbeler üzerine de epey çalışmalarımız oldu. Bu minvalde eski Bakan Atilla Koç zamanında yoğun çalışmalar başlamıştı. Şimdiki Bakanımız zamanında ise türbelerin açılışını yaptık. Bütün bunlarla birlikte İstanbul'a yepyeni bir müze kazandırdık. Bugüne kadar Ayasofya'da beş Osmanlı padişahının yattığı, Mimar Sinan'ın çok önemli türbe eserlerinin olduğu da bilinmiyordu. Şimdi bunları ücretsiz olarak ziyarete açık. Ben bunları sadece Fatih okunup gezilecek yerler olarak görmüyorum. Bunları bizim medeniyetimizde ölüm kültürünü canlı bir şekilde yansıtmaları bakımından ayrıca önemsiyorum. Ayetlerin seçiminden tutun da çinilerine, ahşap işçiliğine, yazılarının güzelliğine kadar, Ayasofya'nın içinde bulunan bir birimin yeni bir müze olarak gün yüzüne çıkarılması açısından çok önemsiyorum.